

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Розвиток слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними
порушеннями

Виконала студентка групи СОм-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Корольова Кристина Ігорівна
Керівник: Галієва О. М.
Рецензент: Никоненко Н. В.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя
2021 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 55 с., 12 рис., 70 джерел, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – слухова перцепція молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – процес розвитку слухової перцепції молодих підлітків із інтелектуальними порушеннями.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити проблему розвитку слухової перцепції молодих підлітків із інтелектуальними порушеннями.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, математико-статистичні.

Незважаючи на наявні в корекційній психології та педагогіці праць, які присвячені визначеню особливостей дітей із інтелектуальними порушеннями, залишаються недостатньо дослідженими особливості розвитку їх перцептивної діяльності в молодшому підлітковому віці. Адже загальновідомим є факт того, що процес розвитку молодшого підлітка з інтелектуальними порушеннями на перший план виступає розвиток слухової перцепції. Несформованість цього процесу у молодших підлітків віку впливає на виникненні труднощів у навчанні та вихованні, накопичені певних елементарних знань та вмінь, формування соціального досвіду, труднощів адаптації. Отже, ефективність процесу здобуття знань досягається на основі сприймання дитиною довкілля.

**РОЗВИТОК, СЛУХОВА ПЕРЦЕПЦІЯ, ПІДЛІТКИ,
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ ПОРУШЕННЯ.**

ВСТУП

Актуальність дослідження. У Законах України «Про освіту» [24], «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [25], «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [29], «Про охорону дитинства» [26], «Про соціальні послуги» [27], «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [28] регламентовано надання дітям з особливими освітніми потребами низки послуг, в тому числі й освітніх. Необхідно зазначити, що в Законі України «Про освіту» вказується на те, що освіта є основою успішної соціалізації особистості [24].

Як стверджує В. Войтко «діти з інтелектуальними порушеннями у наш час є найчисельнішою категорією дітей, які мають у своєму розвиткові відхилення від норми та найбільш складною категорією для інтеграції у загальноосвітньому просторі. Це пов’язано з їхніми обмеженими інтелектуальними можливостями в засвоєнні навчальних програм та своєрідністю формування емоційно-особистісної сфери» [10].

Згідно даних Є. Кузьмінської [36] у сучасній спеціальній літературі є цілий ряд наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, які присвячені проблемі вивчення особливостей розвитку дітей із інтелектуальними порушеннями (В. Бондар, Л. Вавіна, В. Воронкова, С. Геращенко, В. Золотоверх, О. Катаєва, В. Ковальчук, Н. Кравець, Р. Левіна, О. Мастюкова, В. Петрова, Г. Піонтківська, С. Рубінштейн, В. Синьов, О. Стребелєва, Н. Тарасенко, Т. Ульянова, О. Хохліна, Д. Шульженко та інші).

Значний внесок у розвиток теорії і практики навчально-виховної та корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями помірного та тяжкого ступеня внесли вітчизняні та закордонні фахівці, зокрема О. Гаврилов, Ю. Галецька, Т. Ісаєва, Т. Каменщук, Т. Лісовська, О. Маллер, О. Утьосова, Л. Шипіцина та інші [17].

Незважаючи на наявні в корекційній психології та педагогіці праць, які присвячені визначенню особливостей дітей із інтелектуальними порушеннями, залишаються недостатньо дослідженими особливості розвитку їх перцептивної діяльності в молодшому підлітковому віці. Адже загальновідомим є факт того, що процесі розвитку молодшого підлітка з інтелектуальними порушеннями на перший план виступає розвиток слухової перцепції. Несформованість цього процесу у молодших підлітків віку впливає на виникненні труднощів у навчанні та вихованні, накопичені певних елементарних знань та вмінь, формування соціального досвіду, труднощів адаптації. Отже, ефективність процесу здобуття знань досягається на основі сприймання дитиною довкілля [43].

Отже, протиріччя між потребою у підвищенні рівня елементарних знань та вмінь дітей з вадами інтелекту та відсутністю спеціальної програми щодо розвитку слухової перцепції обумовили вибір теми дослідження: «Розвиток слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити проблему розвитку слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями.

Для досягнення мети визначені наступні завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми розвитку слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями

2. Визначити рівні розвитку слухової перцепції молодших підлітків з інтелектуальними порушеннями.

3. Розробити та впровадити програму розвитку слухової перцепції молодших підлітків з інтелектуальними порушеннями та визначити її ефективність.

Об'єкт дослідження – слухова перцепції молодших підлітків з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження – процес розвитку слухової перцепції молодших підлітків з інтелектуальними порушеннями.

Теоретико-методологічною основою дослідження стали:

- теорія поліморфності структури дефекту (Л. Виготський [13], М. Певзнер [47], Ж. Піаже [48]);
- вчення про психологічні аспекти діагностики аномального розвитку дітей (Б. Зейгарник [29], В. Лубовський [39], С. Рубінштейн [51]);
- про єдність вікових закономірностей нормального та аномального психічного розвитку (Л. Божович [4], В. Бондар [5], Л. Виготський [13], Т. Власова [9], В. Лебединський [37], В. Лубовський [39], В. Синьов [55], В. Тарасун [59], Л. Фомічова [62], М. Шеремет [67; 69]).

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення.
- емпіричні: Методика вивчення слухової перцепції Л. Меднікової, К. Тарасової, Т. Ткаченко, Н. Ухін.
- математико-статистичні: кількісна та якісна обробка даних.

Важливість значення одержаних результатів дослідження полягає у систематизації наукового досвіду щодо глибини дослідження проблеми розвитку слухового сприймання молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями, розкритті особливостей порушень даної психічної функції та розробці програми розвитку.

Емпіричне дослідження проводилося протягом 2020–2021 н.р. на базі Комунального закладу «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Оберіг» Запорізької обласної ради. У дослідженні брали участь 13 підлітків. Вік респондентів 11–12 років, з них 6 хлопців та 7 дівчат. Всі респонденти мають діагноз – розумова відсталість.

Апробація:

Корольова К. І. Теоретичний аналіз категорії «слухова перцепція». *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір : збірник тез доповідей II*

Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених
(м. Запоріжжя, 13–14 травня 2021 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко.
Запоріжжя, 2021. (подано до друку).

Структура роботи. робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний зміст роботи викладено на 41 сторінці, загальний обсяг роботи становить 55 сторінок. Робота містить 12 рисунків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження розвитку слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями дозволило сформулювати висновки відповідно до поставлених завдань:

1. Здійснено теоретико-методологічний аналіз проблеми розвитку слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями та охарактеризовано особливості розвитку слухової перцепції молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями. Визначено, що слухова перцепція, як і інші форми сприймання, є активним процесом, який включає до свого складу також моторні компоненти (імітація і приспівування – для освоєння немовленнєвих подразників і розвитку музичного слуху; вимова – для розвитку мовленнєвого слуху). Найбільш важливим для людини є мовленнєве слухове сприймання, яке забезпечує фонетико-фонематичний розвиток мовлення та є базою для подальшого формування мовленнєвої діяльності та комунікативної функції. Таким чином, можна зазначити, що у молодших підлітків з порушеннями інтелекту, недостатньою сформованою слуховою перцепцією, навички навчальної діяльності, недорозвинення цілеспрямованої діяльності, труднощі самостійного планування власної діяльності та порушена мовленнєва діяльність.

Таким чином, можна зазначити, що сприймання являє собою систему перцептивних дій, тобто, це процес, який спрямований на виділення, виявлення, розрізnenня, а також, на формування образу, який впливає на сенсорну основу людини, отже, оволодіння такого складного процесу вимагає спеціального навчання, корекції і практики.

2. Визначено рівні розвитку слухової перцепції молодших підлітків з інтелектуальними порушеннями. Слухова перцепція молодших підлітків із інтелектуальними порушеннями недиференційована. Це негативно віддзеркалюється в розрізненні близьких звучанням фонем. Також

спостерігається недостатність фонемного слуху, що є однією із причин труднощів формування постійного образу слова, і навіть розуміння мовлення.

Таким чином, можна зазначити, що у молодших підлітків з порушеннями інтелекту, недостатньою сформованою слуховою перцепцією, навички навчальної діяльності, недорозвинення цілеспрямованої діяльності, труднощі самостійного планування власної діяльності та порушена мовленнєва діяльність.

3. Розроблено та впроваджено програму розвитку слухової перцепції молодих підлітків з інтелектуальними порушеннями та визначено її ефективність. У молодих підлітків з інтелектуальними порушеннями, виявлено, що відбулися значні позитивні зміни у дітей, після проведеної корекційно-педагогічної роботи, в таких областях, як сприймання просторових, тимчасових, тембрових, динамічних і ритмічних характеристик немовленнєвих та мовленнєвих звучань. З усього вищевикладеного, очевидно, що, запропонований комплекс дидактичних ігор спрямований на розвиток слухового сприймання підвищує ефективність корекційно-педагогічної роботи з молодшими підлітками з інтелектуальними порушеннями.

На завершенні формувального етапу експерименту в експериментальній групі кількість дітей з низьким рівнем розвитку слухової перцепції знизилась 10%, на констатувальному етапі таких дітей було 55%; на середньому рівні стало 55 % (було 23%); достатнього рівня досягли 35% (було 20%). На підставі цих показників, ми бачимо, що виявляється позитивна динаміка розвитку всіх компонентів слухового сприймання немовленнєвих і мовленнєвих звучань після проведення формуючого експерименту.